

УДК [1+32](450)

Каубе Юргендоктор філософії, редактор газети
«Франкфуртська загальна газета»
(Франкфурт-на-Майні, ФРН)**Італійському філософу подобаються грубі тези
або «Незабаром Латинська Європа»?**

Навесні 2013 року італійський філософ Джоржіо Агамбен (Giorgio Agamben) спочатку в італійській газеті «Ля Републіка» (La Repubblica), а потім у французькій газеті «Ліберасьон» (Libération) запропонував новий порядок в Європі (1). При цьому він користується старим текстом свого французького колеги Олександра Кожева (Alexandre Kojève), який після Другої світової війни роздумував на цю тему у французькому міністерстві економіки у Парижі (2). У серпні 1945 р. Олександр Кожев, який мав російське походження та лекції якого з філософії Гегеля у 1933-1939 рр. зачарували ціле покоління французьких мислителів, подав французькому лідеру Шарлю де Голлю свій «план доктрини французької закордонної політики».

У названому «плані» Олександр Кожев означив дві найбільші небезпеки для Франції – економічну відбудову Німеччини та Третю світову війну. Цей автор наголошував, що епоха національних держав вже пройшла, а політичного переходу до людяності, так би мовити, ще й не видно. Тому для носіїв світового духу нічого не залишається іншого, як відбудова імперії. На думку Олександра Кожева, дві імперії вже були в наявності – англо-американська та слов'яно-радянська. Французи зможуть зберегти свою культурну своєрідність лише тоді, коли вони стануть на чолі третьої імперії – так званої «Латинської імперії». Основу цієї імперії Олександр Кожев вбачав у спільній ментальності французів, італійців та іспанців, а Португалію він відносив до сфери англосаксонських впливів.

В чому ж полягає така духовна спорідненість на думку новітнього філософа Джорджіо Агамбена? – У італійському мистецтві життя, у «dolce far niente», або у людяній організації дозвілля. У мріях італійського філософа також маячить латинський спосіб економіки – ані ринкової економіки, ані планової економіки. Все

це – до речі, у його публікаціях воно написано маленьким шрифтом – повинно функціонувати завдяки де-індустріалізації Німеччини та росту вимушеного імпорту із Франції.

Отже філософ Джорджіо Агамбен вважає, що слід обміркувати таку пропозицію. Бо те, що колись передбачав Олександр Кожев, буцім то вже наступило. Протестантська Німеччина представляє в Європі англо-американську ментальність й нав'язує біднішим країнам інтереси багатших країн, й перш за все – свої власні інтереси. При цьому Джорджіо Агамбен наголошує, що «названі інтереси неможливо розглядати як приклад для наслідування у світлі останніх історичних подій». На його думку, для італійця чи грека (й тут «латинська імперія» вже розширюється) немає сенсу вимагати німецького способу життя, а політичні одиниці, які ігнорують свої способи життя, приречені на погибель.

Ось така нісенітниця, яку серйозно вже декілька тижнів обговорюють в газетах та часописах. У ході роздумів Джорджіо Агамбена настільки багато смислових помилок, що навіть не знаєш, з якої з них слід розпочинати. Наприклад, можна сказати: «Ну то що, робіть собі так»; й вказати на невідповідні помилки у визначенні вказаного плану створення нової імперії. Чи насправді цей філософ вважає мислимим, що, наприклад, Верхня Італія (вже не кажучи про Південний Тіроль), вступить до такої форми життя – середньо-земно-морського союзу, а не навпаки (щоб вже залишатися у світі фантазій Джорджіо Агамбена) – відразу ж не затребує створення Альпійської держави? Які міграційні рухи та яку форму демократії уявляє собі цей філософ на Півдні Італії, якщо вартість тамтешньої сестерції (давньоримська монета) впаде на тридцять процентів? Деякі економисти можуть сказати, що тоді це дуже здешевить працю та вартість товарів, які будуть там вироблятися. Однак за уявленням Джорджіо Агамбена у цій імперії не може бути мови про повну зайнятість та експорт.

Наступне питання-уточнення до Джорджіо Агамбена таке: Як же так сталося, що та політична Європа, котру він ненавидить, була заснована католиками (3), а саме: Робером Шуманом, Альфіде де Гаспері, Конрадом Аденауером, Шарлем де Голлем? Інший італійський філософ Анжело Болафі (4) у своїй статті у «Франкфуртській загальній газеті» вказував на те, що саме Шарль де Голль, для якого філософ Олександр Кожев написав свій прозорливий меморандум, латинську мрію, та який дійсно визначав на протязі

тринадцяти років зовнішню політику Франції, відразу ж відмовився від цього меморандуму у 1958 р., як тільки-но прийшов до влади. Чи не був Шарль де Голль французом та чи може не досягла мети «наслода буттям», котра визначає французький спосіб життя?

Є певний різновид психології народів, котрий підпорядковує цілим націям релігійні конфесії та стилі життя, та який робить довірливими та – якщо брати до уваги політичну ситуацію – безвідповідальними подібні роздуми-мрії Джоржіо Агамбена, а також ще й Олександра Кожева. Бо вони запевняють читачів, що буцім то для латинської людини капіталізм є чужим, напроти – німці є представниками «протестантської етики».

Однак, текст Макса Вебера (5) про дух капіталізму, у якого запозичена вищеназвана формула, та яку однак знають не повністю, був написаний саме проти німців як доброзичливих лютеранців. Найсильнішими у економічному відношенні регіони Німеччини є не однозначно протестантські регіони. Англійці, які й досі розглядаються як пуританці, хоча вони не були такими вже за часів Макса Вебера, знову ж таки нічого не хочуть чути про «євро». Вони зовсім не збираються забирати стиль життя у італійців. Середньо-земно-морська та католицька наслода буттям як ознака цивілізації нової Південної імперії діє так, якби її вигадали туристи з німецького Кьонігсбергу у 20-ті роки минулого століття. Чи може Олександр Кожев під гуманним проведенням вільного дозвілля розумів кемпінг або те, що він побачив у французькому кінофільмі «Канікули пана Юло» (1953) режисера Жака Таті, який знімав його на берегах Атлантики?

Розрізнення між «капіталізмом, в якому домінує держава» на Півдні Європи та «капіталізмом, в якому домінує ринок» на Півночі Європи викликають лише посмішку; особливо, коли подивитися на скандинавські країни, або ж на німецьку соціальну політику чи на Сицилію. Навряд чи можна щодо нації застосувати наступне питання – ринок чи держава повинні визначати людське буття. Якщо прийняти до уваги європейські державні квоти, повсюди присутній лобізм та порятунок банків завдяки державам, а також фінансування держав завдяки внескам вкладників, то це питання стає таким, яке вже зовсім не має сенсу. Так само можна було б розрізнити країни за критерієм, згідно з яким було б: хто ж приймає більшу участь у народженні дітей – чоловіки чи жінки.

У названих літературних фантазіях італійського філософа особливо безвідповідальним є те, що вони без будь-яких емпіричних змістів підсилюють уподобання щодо новітніх агресивних національних стереотипів. Так, тоді вибірково «італійці» стають римсько-католицькими представниками насолоди життя, мафіозі, прихильниками Сільвіо Берлусконі чи шахраями, котрі роблять великі позики, щоб їх не повернути. Далі ставлять декілька грецьких націоналістів перед камерою й кажуть – саме такими є греки, та запевняють, що буцім то німців таких не буває. Джоржіо Агамбен, який не був би в змозі зрозуміло на протязі десяти хвилин сказати про демократію чи капіталізм, продає іншим свої думки, що буцім то німці це: а) протестанти, б) капіталісти (тобто шахраї), в) знову ж таки не нація, яка може бути показовою.

Але що ж це повинно означати – показова нація? Дивлячись на катастрофи 20-го сторіччя, можливо на таку роль змогли б претендувати Данці. Однак й тут необхідно було б додати – лише деякі Данці. Насправді ж така псевдо-філософська маячня людей, яким слід краще було б розібратися у справах, слугує лише підбурюванню до ворожості шляхом банальностей та фраз із словника вчень про культурні круги, котрі при підігріванні стають отруйними.

Примітки перекладача:

1. Джоржіо Агамбен (Giorgio Agamben) – сучасний італійський філософ (нар. у 1942), випускник Юридичного факультету Римського університету, зараз професор Венеціанського університету. Відомий також як актор, зокрема, у 1964 р. зіграв роль апостола Пилипа у фільмі «Євангелії від Матвія» режисера Паоло Пазоліні. Серед численних перекладів його робіт на різні мови є також декілька на російській мові, зокрема: «Грядущее сообщество» (2008), «Что современно?» (2012), «Открытое : человек и животное» (2012), «Что такое повелевать?» (2013).

2. Олександр Кожев (Alexandre Kojève) або Олександр Володимирович Кожевніков (1902-1968) – російсько-французький філософ, представник нео-гегельянства. У 1920 р. емігрував з Росії до Німеччини, де навчався у Берлінському та Гейдельберзькому університетах (1921-1927). У 1928 р. він переїхав до Франції, де у 1937 р. отримав французьке громадянство. Статті та книги Кожева в останні роки перекладалися з французької на російську мову, зокрема: «Идея смерти в философии Гегеля» (1998), «Введение в чтение Гегеля: Лекции по Феноменологии духа, читавшиеся с 1933 по 1939 г. в Высшей практичес-

кой школе» (2003), «Понятие власти» (2007), «Атеизм и другие работы» (2007).

3. Далі автор називає відомих політиків католицького віросповідання, які вважаються батьками-засновниками Європейського Союзу (ЄС). Робер Шуман (Jean-Baptiste Nicolas Robert Schuman, 1886-1963) був французько-німецьким політиком, походив із Люксембурга, у 1946-1952 рр. був міністром фінансів, міністром закордонних справ, прем'єр-міністром Франції. Альчіде де Гаспері (Alcide de Gasperi, 1881-1954) – італійський політик, у період 1944-1954 рр. займав посади міністра закордонних справ, міністра внутрішніх справ, прем'єр-міністра Італії. Конрад Аденауер (Konrad Hermann Joseph Adenauer, 1876-1967) – в 1949-1963 рр. був федеральним канцлером Німеччини. Шарль де Голль (Charles André Joseph Marie de Gaulle, 1890-1970) - був президентом Франції в 1959-1969 рр.

4. Анжело Болаффі (Angelo Bolaffi) – сучасний італійський філософ, нар. в 1946 р., професор політичної філософії в Римському університеті «Ла Сапієнца».

5. Макс Вебер (Maximilian Carl Emil Weber, 1864-1920) – німецький соціолог-класик та філософ, автор численних праць, які також перекладені українською мовою. Зокрема, це такі книги: «Протестантська етика і дух капіталізму» (1994), «Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика» (1998), «Господарство і суспільство» (2013).

З німецької мови переклав Володимир Абашинік